

Próza, 1. cena v kategórii študenti vysokých škôl a ostatní dospelí

EVA MOŠPANOVÁ

Život a smrť traktora

Ivan vlastne nikdy nechcel byť traktoristom. Matka z neho chcela mať doktora, na čo však nemal hlavu. On sám chcel byť pilot, na čo nemal ani hlavu, ani žalúdok. Otec vôbec pôvodne nechcel mať Ivana.

K traktoru prišiel Ivan takto:

V utorok ráno našli otca Marky z horného konca s hlavou v kanáli a nohami na ceste. Poslali poňho jeho ženu. Vraj „tot tvojo ceľe tam leží, bež sebe ho spratac“. Vyzbrojená metlou došla Markina mama ku kanálu a začala mlátiť muža metlou po hlave skôr, než si to stihla poriadne rozmyslieť. Zo trikrát aj zrúkla „ty hovädo“ a keď muž nijako nereagoval, začalo jej to byť trochu podozrivé. Predsa len, zvyklo mu to byť jedno, ale až tak? Sklonila sa k nemu a keď prišla na to, že manžel je celý studený, odhodila metlu, pustila sa do kvilivého plaču a bozkávala ho na miesto, kde ešte len pred chvíľou dostal niekoľko rán poriskom. Po Markinom otcovi ostala vdova s domom, dospelá dcéra s krivými nohami, dvanásť sliepok, jedno prasa a zatekajúca pivnica. V stredu bol pohreb doprevádzaný hlasným revom Markinej mamy, ktorá nad rakvou raz prosila, nech ju muž neopúšťa a o pár sekúnd neskôr mu už nadávala, že nemal chľastať. Chlapi z krčmy sa zhodli, že je odporné, keď už ani na vlastnom pohrebe nemá muž kúska pokoja. Vo štvrtok došiel k Ivanovcom predseda družstva. Vypil jeden uvítací a prešiel rovno k veci. Dedina nemá traktoristu, Markin otec mal vlastný traktor a keďže Marka nemôže byť traktoristka, treba ju vydať. To, že má krivé nohy, pri varení ani robení detí neprekáža. A tancovať s ňou nemusí. Ivanov otec len prikyvoval až si nakoniec zavolať syna. „Čuj, oženiš še s Marčou čo jej teraz ocec umarl a dostaneš jeho trachtor. Može buc?“ Ivan kývol plecami, že môže. Marka sprvoti nesúhlasila, vraj mala vyhliadnutého nejakého o dve dediny ďalej, no mama mala metlu, a teda aj hlavné slovo. A tiež silný argument o krivých nohách. Z Ivana sa takto stal priemerný manžel a nadpriemerný traktorista.

Na kopcoch, kde svieti slnko, je už isto teplo, no v doline sa ešte drží hmla a chlad. Potrvá ešte najmenej pol hodiny, kým sa slnko prepracuje aj sem a dovedy bude musieť mať Ivan na sebe sveter a na hlave baranicu. S ňou mu je horúco, no bez nej zima a tak ju striedavo nadvihuje a kladie si ju opäť na hlavu. Už druhý rok sa zastrája opraviť dvere na traktore, namiesto ktorých tam teraz za jazdy povieva hrubá deka. Nie je to ktovieaké riešenie, nevidí cez ňu, čo ide sprava.

No prekáža mu to len po cestu na pole, potom je to už jedno, lebo na poli môžu ísť sprava maximálne zajace. Traktor zídne z dedinskej cesty na tvrdé hrudy zeme a s Ivanom to začne natriasať. V podstate mu tieto rána nevadia, má rád hojkanie kabíny, ktoré ho uspáva a pokoj všade naokolo a dnes sa mu páči dokonca aj hmla, pre ktorú už o chvíľu nebude vidieť dedinu. Ivan pozná pole naspamäť a mohol by tu jazdiť aj o polnoci bez svetla a aj tak by bolo všetko porobené. Spokojne sa teda oprie, nadvihne baranicu, aby mu trochu prefúkalo rednúce vlasy a druhou rukou sa chce poškrabať. Nedá sa však odlepiť. Nemohla primrznúť, či hej? Veď až tak chladno nie je. Hmla hustne a nič naokolo už nie je vidieť. Ivan si zloží baranicu na hlavu, chytí sa volantu druhou rukou a chce odlepiť prvú, no zrazu nemôže odlepiť ani jednu. Traktor ide ďalej poľom a Ivan pleští oči na volant. Prsty sa mu vsakujú do umelej čiernej hmoty. Ježišmaria! Čo sa deje? Musí prestať piť, Marka mala pravdu, nerobí to dobrotu. Traktor pláva v matnom opare a Ivan sa zúfalo snaží odtiahnuť ruky, ktoré sa po zápästia roztopili na volante. Nedarí sa mu. „Pomoc! Pomožte mi dakto!“ kričí Ivan z plného hrdla, no cez rachot motora ho sotva niekto počuje. Do polovice ramien sa mu ruky cez volant vpíjajú do traktora, nohy do pedálov a on sedí na sedadle už len malým kúštikom zadku. „Pomoc!“ zvriskne Ivan a posledný krát predtým, než sa mu nos dotkne volantu a začne sa rozpíjať do čiernej hmoty. Po Ivanovi nezostane v kabíne ani baranica a traktor ide po poli pokojne rovnakou cestou ako vždy.

Marka v jednom kuse opakuje, že od rána vedela, že sa niečo stane, vraj mala takú predtuchu. „Kedz umarl dzedo, tasla še mi ľeva ruka. A dneška ráno še mi trasla prava.“ Suseda Hanka, čo to počúva už dobrú hodinu iba nezaujato odpovie: „Može še traše ľen tak.“ Tak či onak, blíží sa noc a Ivana niet. Hanka by už aj chcela Marku poslať preč, somár Ivan sa asi niekde zašil aj s traktorom a dospáva, no nemôže ju len tak a hlavne nie teraz. A tak čaká aj ona.

„Traktor!“ skríkne asi o polhodinu neskôr Marka a Hanku skoro trafí, tak sa zľakne. Skôr, než sa stihne posťažovať ako veľmi sa preplašila, beží už Marka vonku kdesi do poľa, kde jej naproti idú dve svetlá. Strašne dychčí, pretože nebežala už celé roky, no zvláda pomedzi to vymýšľať všetky nadávky, ktoré Ivanovi povie. Traktor zastane pár metrov od nej, svetlá svietia, no motor nevypne. „Ivan!“ cez svetlá do kabíny nevidí, no priam cíti, ako sa pred ňou jej muž od strachu skrýva. „Ivan, okamžite vylez!“ naštvane obíde hučiacu mašinu a vypleští oči. V kabíne nikto nie je. Ten somár sa snáď prešuchol vonku! Marína obíde traktor, no Ivana nikde. To je už celkom našťvaná, takto si robiť žarty z vlastnej ženy. Po chvíli ju behanie okolo rachotiaceho traktora a hulákanie do tmy prestane baviť a rozhodne sa, že tú rárohu aspoň vypne. Vydriape sa do kabíny a skôr, než sa stihne načiahnuť za kľúčmi, sa traktor odrazu pohne. Prekvapená Marka sa len chytí krajov sedadla a traktor ju vezie priamo domov. Poslušne zastane pred hlavnou cestou, dá prednosť v jazde a vojde až priamo do dvora k Ivanovcom. Marka sa natiahne ku kľúčom a chce stroj vypnúť, no motor traktora vydá taký zvláštny zvuk a ona odtiahne ruku. Keď sa načiahne znova, opäť sa ozve skuvíňanie. V celom tomto údive jej z hlavy úplne vypadne Ivan. Po treťom pokuse o vypnutie kývne Marka rukou a povie: „Tak sebe bež, môže to privola tvojho pána.“ S týmto odíde spať a čo je zvláštne, nezviera jej hrdlo obavou, kde len môže byť jej Ivan, zrazu je pokojná. Dokonca sa jej aj zaspáva dobre, počuje Ivana chrápať tak ako vždy... Počkať!

Ivan? Chrápať? Zdesene vyskočí spod periny, no posteľ vedľa je prázdna. Chrápanie však počuť aj tak. Akurát má taký plechovejší zvuk. A ozýva sa z dvora. Marka vyjde po špičkách vonku a tam na trávniku stojí traktor, svetlá má zhasnuté a jeho motor vydáva pravidelný zvuk presne ako keď Ivan chrápe. „Ivan?“ opýta sa Marka opatrne. Hneď sa však zarazí. Čo sa len pýta za somariny? Nevediac prečo sa to však zopakuje: „Ivan?“ Traktor zakašle a Marka až nadskočí. „Ivan, ši to ty?“ Traktor pomaly zasvieti najprv jedno svetlo a potom aj druhé. „Do ríci,“ povie si Marka a dodá traktor: „špi d'alej.“ Motor pokojne zamrmle a svetlá zhasnú.

Ráno príde Marka k traktor: a nie je si celkom istá, čo má robiť. V ruke nesie na raňajky chleba s maslom a pražskou šunkou, no nevie, čo s nimi. Nakoniec savynájde, otvorí poklop nádrže, vyleje do nej horúci čaj a opatrne prestrčí aj chleba a traktor spokojne zabrbčí. Zvyšok dňa ide rovnako ako vždy. Ivan ide na pole, Marka hore do Jednoty, kde robí predavačku, no o Ivanovi nepovie nikomu ani slovo. Hanke akurát prikývne, že Ivan sa vrátil.

Večer do krčmy namiesto Ivana vojde Marka a ide rovno k chlapom. „Chlopi, Ivan by chcel, že by sce za nim prišli.“ „Šak naj pridze,“ odpovie jeden.“ „Jaj, kec vono to je zložitejší,“ povie Marka a chlapi sa začínajú báť, že sa niečo stalo. Nasledujú teda Marku až k nim na dvor, kde stojí naštartovaný traktor a bliká svetlami. Marka sa postaví pred traktor a prehlási: „Chlopi, toto je Ivan.“ Muži na seba prekvapene pozerú. Stane sa, že aj žena pije, ale tak, aby nerozoznala vlastného muža od traktora? „Marča, to je trachtor,“ povie jeden. „Bul to trachtor, ale teraz je to Ivan!“ povie vzrušene Marka a očami skáče z jedného na druhého. Nič, ani jednému to nedochádza. „Jančo, oľem, vypni to,“ kývne veľký chlap na menšieho. „Ne, ne!“ kričí Marka a postaví sa pred kabínu. Za chrbtom jej hučí motor, ktorý hrčí presne tak ako Ivan, keď je nahnevaný. Chlap odtlačí Marku nabok a dych motora sa zrýchľuje. Načiahne sa za kľúčmi, traktor nestihne ani zavřčať a nastane hrozivé ticho. Dodýchal – pomyslí si Marka. „Ivan!“ skríkne a hodí sa k veľkému kolesu. Chlapi na seba nechápavo pozerú, zo dvaja kývnu plecami a vrátia sa do krčmy. Keď odídu, Marka sa ešte chvíľu túli k pneumatike a potom opatrne prejde ku kabíne. Traktor je ticho, motor pomaly chladne. Načiahne sa, otočí kľúčikom a čaká, že sa ozve dôverne známe Ivanovo dychčanie, no tento buhot nepozná. Traktor sa zatrasie a kvílivý zvuk motora znie ako plač malého dieťaťa.